
**МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО
МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО
INTERNATIONAL PRIVATE LAW**

УДК 347.1

**V. Myronenko,
A. Kalinich**

**LIMITATION PERIODS
IN PRIVATE INTERNATIONAL LAW**

В.П. Мироненко

*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільного права і процесу
Національної академії внутрішніх справ
м. Київ*

А.М. Калініч

*аспірант кафедри цивільного права і процесу
Національної академії внутрішніх справ
м. Київ*

**СТРОКИ ПОЗОВНОЇ ДАВНОСТІ
У МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ**

Постановка проблеми. Кожній особі, право чи охоронюваний законом інтерес якої порушено, надано можливість захистити їх шляхом звернення до суду із відповідною позовною заявою. Скористатися позовним захистом чи ні, тобто пред'являти чи не пред'являти позов, цілком залежить від волевиявлення особи, право якої порушено. Однак, держава не може залишати за уповноваженим на пред'явлення позову вирішення цього питання без будь-яких застережень, а точніше — без будь-якого обмеження в часі. Стан невизначеності, який при цьому створюється, негативно впливає на загальний розвиток цивільних правовідносин. Саме для попередження таких несприятливих наслідків, державою встановлюється певний максимальний строк, протягом якого уповноважена особа може вимагати розгляду її позову. Такий, визначений законом строк, протягом якого особа може звернутися за захистом порушеного права в суді, називається позовною давністю.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Дослідженню загальнотеоретичних аспектів інституту позовної давності, в тому числі і питанням правового регулювання позовної давності в міжнародному приватному праві, присвя-

чені праці таких відомих вітчизняних та зарубіжних вчених-цивілістів як: Д. Боброва, Й. Богдан, Є. Васьковський, С. Вільнянський, Т. Вахонєва, В. Грибанов, О. Дзера, С. Дністрянський, І. Енгельман, О. Іоффе, М. Кирилова, В. Коссак, О. Коврижкіна, В. Луць, Д. Мейер, І. Новицький, З. Ромовська, Д. Сибільов, В. Синайський, В. Тертишніков, Ю. Толстой, С. Фурса, Є. Харитонов, Б. Черепакін, Г. Шершеневич, М. Штефан, О. Шовкова, С. Щербак, В. Щербина, В. Цікало, О. Яворська та б. ін.

Мета статті полягає в тому, щоб дослідити загальні засади правового регулювання інституту позовної давності в міжнародному приватному праві та визначити окремі положення, які можна було б використати в українській правозастосовній практиці.

Основні результати дослідження. Строки (терміни), як надзвичайно вагома юридична категорія, закріплюються нормами цивільного законодавства з метою врегулювання темпоральних показників цивільних правовідносин [1, с. 3]. В сучасних умовах, коли Україна стає частиною європейської спільноти, і презентує себе як правову державу на міжнародній арені, надзвичайно важливого значення набувають ті правові інститути, норми яких покликані стояти на захисті прав і свобод людини та громадянина. Одним із таких інститутів є інститут позовної давності, який відомий усім відомим правовим системам.

Норми про позовну давність у країнах Західної Європи та США мають певні відмінності порівняно з аналогічними нормами в українському праві. Зокрема, не збігаються строки позовної давності, порядок їх обчислення тощо.

Так, у Франції передбачено строк позовної давності 30 років (ст. 2262 Цивільного кодексу). Десятирічний строк позовної давності встановлено для позовів про визнання договорів недійсними. Для позовів, що випливають із договорів купівлі-продажу нерухомого майна, добросовісний власник зобов'язаний пред'явити позов набувачу протягом 10 років, за умови, що добросовісний власник перебуває під юрисдикцією суду, у межах якого це майно розташовано, і протягом 20 років — якщо він мешкає поза зазначеною юрисдикцією. Строк позовної давності у 5 років встановлено щодо вимог про стягнення платежів за оренду, відсотків від ренти (ст. 2277) [2].

У Німеччині загальний строк позовної давності становить 3 роки. Для окремих видів позовів встановлено строк позовної давності у 2 роки. Це, наприклад, позови: осіб, діяльність яких пов'язана з сільським і лісовим господарством щодо поставок продукції або лісових матеріалів, у випадку, коли поставка здійснюється для потреб домашнього господарства боржника; осіб, які займаються перевезенням залізничним, водним транспортом, власників суден щодо вимоги плати за перевезення; власників готелів, ресторанів, кафе, барів щодо наданих гостям послуг тощо [3].

Загальний строк позовної давності, відповідно до Австрійського цивільного кодексу, становить 30 років. Всі права стосовно третіх осіб, незалежно від того, чи занесені вони в публічні реєстри, припиняються після спливу 30 років, або внаслідок замовчування, яке здійснюється упродовж цього ж строку. Строки позовної давності щодо виплати кредитів, рент, виплат батьківської частки у спадщині становлять три роки. Австрійське законодавство також

містить і необмежений строк позовної давності щодо сімейних зобов'язань та особистих прав, наприклад, обов'язок надання дітям необхідного утримання, або зобов'язання щодо поділу спільної власності [4].

У Швейцарії загальний строк позовної давності становить 10 років (ст. 127 Швейцарського зобов'язального закону). Строк позовної давності у 5 років встановлено: для позовів, що виникають щодо постачання продукції; позовів щодо оплати різноманітних послуг; щодо стягнення рентних платежів; щодо вимог, які виникають із договору роздрібної купівлі-продажу; вимог, що виникають у галузі медицини; для позовів адвокатів з вимогами про оплату, наданих ними юридичних послуг, а також за позовами службовців, що виникають на підставі трудових відносин (ст. 128 ШЗЗ). Строк в один рік встановлено для позовів, що виникають із деліктних зобов'язань.

Цивільним кодексом Королівства Нідерландів передбачено 20-річний строк позовної давності. Позови про виконання договірних зобов'язань погашаються через 5 років. Такий же строк визначено і для деліктних позовів. В Італії (ст. 2946 Цивільного кодексу) загальний строк позовної давності складає 10 років. Строк 5 років встановлений для позовів: про відшкодування збитків, завданих незаконними діями (ст. 2947); про анулювання контрактів; про сплату орендної плати за житло; про сплату відсотків та інших платежів (ст. 2948). Дворічна позовна давність передбачена щодо позовів про компенсацію шкоди внаслідок дорожньо-транспортної пригоди (ст. 2947). Строк позовної давності в один рік встановлено для пред'явлення позову про недоліки придбаної речі [5, с. 122].

В Англії загальний строк позовної давності становить 3 роки. Для позовів з неформальних договорів (ті, що не засвідчені печаткою) строк позовної давності встановлено у 6 років; для позовів за договорами, посвідченими печаткою — 12 років. Окрім того, у Великобританії діє чимало спеціальних строків позовної давності, передбачених в окремих законах. Так, позови, що виникають з перевезення товарів, згідно з Актом 1974 року «Про перевезення», погашаються зі спливом одного року. Позови, які виникають при перевезенні залізничним транспортом, погашаються із закінченням 3-річного строку, а в разі перевезення повітряним транспортом — після спливу 2 років. У Сполучених Штатах Америки в кожному штаті передбачено різні строки позовної давності. У штатах Каліфорнія і Техас встановлено строк позовної давності 4 роки, у штатах Іллінойс та Міссурі — 5 років, у штаті Нью-Йорк — 6 років, у Вісконсині та Вірджинії — 10 років. У Греції та Данії загальний строк позовної давності становить 5 років, в Австрії та Індії — 3 роки [6, с. 277].

Одним із важливих питань для застосування строків позовної давності за нормами міжнародного приватного права, є наявність в зобов'язанні так званого іноземного елемента. Спеціальні норми позовної давності для правовідносин з іноземним елементом встановлені в Законі України «Про міжнародне приватне право». Згідно ст. 35 названого закону позовна давність визначається правом, яке застосовується для визначення прав та обов'язків учасників відповідних відносин [7]. Тобто, загальні питання пов'язані з визначенням строку позовної давності (загальних, спеціальних або інших видів, встановлених пра-

вом, що підлягає застосуванню), обчисленням позовної давності, початком її перебігу, зупиненням, перериванням, наслідками спливу позовної давності, визначаються правом, яке застосовується для визначення прав та обов'язків учасників відповідних відносин. А вимоги, на які позовна давність не поширюється визначаються правом країни, якщо хоча б один із учасників відповідних відносин є громадянином України або юридичною особою України. Тобто, таке положення може вважатися винятком, який слід розглядати як один із випадків застереження про публічний порядок у позитивній формі. Ми погоджуємося із висновками тих науковців, які стверджують, що необхідність такої спеціальної норми пояснюється тим, що вона охоплює імперативні норми, які мають особливе значення для захисту прав і законних інтересів учасників цивільного обороту (вимоги про захист порушених особистих немайнових прав; вимоги вкладників до банку про видачу вкладу; вимоги про відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю; вимоги власника або іншої особи про визнання незаконним та ін.), які є, як правило, найменш захищеними у правовідносинах, а тому потребують підвищеного рівня захисту їх законних прав та інтересів [8, с. 164].

Таким чином, із положень закону випливає, що вибір права, яке застосовується до позовної давності, вітчизняний законодавець пов'язує безпосередньо з тим приватноправовим відношенням, з приводу якого виникло питання щодо необхідності застосування позовної давності: вона визначається правом, «яке застосовується для визначення прав та обов'язків учасників відповідних відносин». Дана прив'язка у міжнародному приватному праві має назву «*lex causae*» — право тієї держави, якому підпорядковане саме правовідношення. Пояснюється це недоцільністю розкривати для різних правопорядків норми про давність та норми, що визначають зміст конкретних правовідносин. Крім того, переваги даного колізійного принципу вбачають у тому, що він може застосовуватись не тільки до зобов'язальних правовідносин, а й до сімейних, трудових, спадкових та багатьох інших.

На сьогодні у країнах романо-германської системи права найбільш поширеною колізійною прив'язкою для позовної давності є саме «*lex causae*». Такий підхід до позовної давності ми спостерігаємо в законодавстві про міжнародне приватне право Польщі, Угорщини, Швейцарії, Туреччини, Бельгії, Болгарії, Греції, Ісландії, Італії, Колумбії, Нідерландів, Норвегії, Панами, Португалії, Хорватії, Швеції, Японії [11, с. 83; 12; 13, с. 55–72; 14, с. 81–109; 15, с. 148].

Варто також підкреслити, що країни загального права кваліфікують норми позовної давності як процесуальні. Тому може виникнути питання про можливість їх застосування, оскільки за загальним правилом суд, що розглядає справу, не застосовує іноземні процесуальні норми. І, нарешті, застосування строків позовної давності відповідно до вищенаведеного принципу припускає застосування до даних правовідносин занадто довгих або занадто коротких строків позовної давності у порівнянні з тими, що передбачені у праві країни суду, що розглядає справу.

Що стосується вирішення цього питання в українському правовому полі, то на нашу думку, є слушною думка О. Б. Онишка, який вказує, що стро-

ки позовної давності є матеріальними строками порушених прав та законних інтересів, а також часовими межами існування суб'єктивного права у порушеному стані. Обчислення строків залежить від конкретних обставин і змісту правовідносин, а їх порушення тягне за собою юридичні наслідки. Чітке визначення строків позовної давності і в Україні, і в інших країнах, зокрема Німеччині, Франції та Австрії, а також удосконалення їх нормативно-правового регулювання, дають можливість захисту законних прав та інтересів сторін, своєчасного урегулювання спорів щодо порушеного права [9, с. 55].

В останні десятиріччя в американському законодавстві відбулися зміни, що безперечно вплинули і на судову практику. У нових, «запозичених законах», передбачено, що до позовної давності не обов'язково застосовується принцип *lex fori*, а колізійна норма, яка міститься в даному законі. На думку Д. Грибкова, «запозичені закони» передбачають, що позов погашається, якщо він погашений за законом місця, де обидві сторони проживали, або за законом місця, де виникло право на позов, пов'язуючи його, як правило, з місцем, де повинно бути виконане зобов'язання. Ці норми заперечують норми про позовну давність іншого штату і роблять її правом суду в конкретній справі [10, с. 90].

Висновки. На підставі викладеного можна констатувати, що при визначенні права, яке підлягає застосуванню до позовної давності, необхідно дати кваліфікацію даного юридичного поняття. Труднощі, які виникають у зв'язку з цим, в першу чергу пов'язані з тим, що питання позовної давності регулюються у різних правових системах нормами різної галузевої приналежності. Так, якщо у країнах континентальної правової сім'ї, у тому числі і в Україні, позовна давність традиційно є інститутом матеріального права, то в переважній більшості країн сім'ї загального права вона є інститутом процесуального права. Різні підходи склалися у країнах цих правових систем і щодо вибору права яке підлягає застосуванню до позовної давності.

Отже, трактування англійськими та американськими юристами позовної давності як інституту цивільного процесу призвело до проблеми «конфлікту кваліфікацій». Країни загального права кваліфікують норми позовної давності як процесуальні. Це означає, що англійські та американські юристи не можуть застосувати іноземні норми щодо західноєвропейської держави, оскільки вони вважають ці норми процесуальними, іноземні процесуальні норми не застосовуються у національних судах. І, навпаки, країни, де норми про позовну давність є матеріальними, не можуть застосувати англійські та американські норми про позовну давність за тих самих обставин. Виникає конфлікт міжнародно-правового характеру, який поки-що не знайшов єдиного вирішення.

Як бачимо, правові підходи кожної національної системи, кожної країни різняться. Це відображається у строках позовної давності щодо тих чи інших правовідносин, індивідуально встановлених країною, що в свою чергу ускладнює врегулювання спору, який виникає між суб'єктами двох різних країн. Суд має вирішити до якої правової системи він буде звертатися при вирішенні справи. На сьогодні у країнах романо-германської системи права найбільш поширеною колізійною прив'язкою для позовної давності є саме «*lex causae*», тобто строки позовної давності до певних правовідносин визначаються пра-

вом, «яке застосовується для визначення прав та обов'язків учасників відповідних відносин». В Україні теж застосовується дана прив'язка, що визначено ст. 35 ЗУ «Про міжнародне приватне право».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Вахонєва Т.М.* Строки (терміни) у цивільному праві. — Автореф. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук за спеціальністю 12.00.03 — цивільне право і цивільний процес; сімейне право ; міжнародне приватне право / Т.М. Вахонєва. — К. : Київський національний університет імені Тараса Шевченка. — 2005. — 20 с.
2. Гражданский кодекс Франции (Кодекс Наполеона) : пер. с фр. — Отв. ред. А. Довгерт. — К. : Юрінком Інтер, 2006. — 1008 с.
3. Гражданское уложение Германии : пер. с нем. — М. : Юрид. лит., 2004. — 816 с.
4. Всеобщий гражданський кодекс Австрии — Allgemeines-rgerliches Gesetzbuch / пер. с нем. С. С. Маслова. — М. : Инфотропик Медиа, 2011. — 272 с.
5. Гражданское и торговое право капиталистических стран // Под. ред. В.П. Мозолина, М.И. Кулагина. — М. : Наука, 1980. — 402 с.
6. *Лунц Л.А.* Курс международного частного права. Общая часть. 3-е изд., доп. / Л.А. Лунц. — М. : Юрид. лит., 1973. — 384 с.
7. Про міжнародне приватне право : Закон України від 23 червня 2005 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2005. — № 32. — Ст. 422.
8. *Покровский И.А.* Основные проблемы гражданского права / И.А. Покровский. — М. : Статут, 2001. — 352 с.
9. *Онишко О.Б.* Позовна давність в окремих країнах континентальної Європи та в Україні / О.Б. Онишко // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. — 2014. — № 2. — С. 50–57.
10. *Грибков Д.А.* Исковая давность как институт процессуального права / Д.А. Грибков // Вестник МГУ. Серия 11. Право. — 2007. — № 1. — С. 87–99.
11. *Schermers H.* The Role of Domestic Courts in Effectuating International Law. — Leiden Journal of International Law. 1990, vol. 3. — № 3. — P. 83.
12. New Netherlands Civil Code. Patrimonial Law (Property, Obligations and Special Contracts) — Nouveau Code Civil Neerlandais. Le Droit Patrimonial (Les Biens, Les Obligations et Les Contrats Particuliers) / Transl. by P. P. C. Haanappel, E. Mackaay. Under the Auspices of the Ministry of Justice of The Netherlands at the Quebec Centre of Private and Comparative Law. Deventer-Boston, 1992, p. XIV. 383 p.
13. *Langemeier G.F.* La reforme du code civil neerlandais. — Revue internationale de droit compar. 1965. — P. 55–72.
14. *Feenstra R., Waal C.J.D.* Seventeenth-Century Leyden Law Professors and Their Influence on the Development of the Civil Law. A Study of Bronchorst, Vinnius and Voet. Amsterdam — Oxford, 1975. — P. 81–109.
15. *Kuyper P., Wellens K.* Deployment of Cruise Missiles in Europe. — Netherlands Yearbook of International Law / Publ. jointly with The Netherlands International Law Review and under the ausp. of the T. M. C Asser inst. etc. 1987. Hague, 1987. — vol. 18. — P. 148.

REFERENCES

1. *Vakhonievа Т.М.* Stroky (terminy) u tsyvilnomu pravi. — Avtoref. na zdobuttia nauk. stup. kand. yuryd. nauk za spetsialnistiu 12.00.03 — tsyvilne pravo i tsyvilnyi

protse; simeine pravo ; mizhnarodne pryvatne pravo / T. M. Vakhonieva. — K. : Kyivskiy natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka. — 2005. — 20 s.

2. Grazhdanskij kodeks Francii (Kodeks Napoleona) : per. s fr. — Otv. red. A. Dovgert. — K. : Yurinkom Inter, 2006. — 1008 s.

3. Grazhdanskoe ulozhenie Germanii : per. s nem. — M. : Jurid. lit., 2004. — 816 s.

4. Vseobshhij grazhdans'kij kodeks Avstrii — Allgemeines-rgerliches Gesetzbuch / per. s nem. S.S. Maslova. — M. : Infotropik Media, 2011. — 272 s.

5. Grazhdanskoe i torgovoe pravo kapitalisticheskikh stran // Pod. red. V.P. Mozolina, M.I. Kulagina. — M. : Nauka, 1980. — 402 s.

6. *Lunc L.A.* Kurs mezhdunarodnogo chastnogo prava. Obshhaja chast'. 3-e izd., dop. / L.A. Lunc. — M. : Jurid. lit., 1973. — 384 s.

7. Pro mizhnarodne pryvatne pravo : Zakon Ukrainy vid 23 chervnia 2005 r. // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. — 2005. — № 32. — St. 422.

8. Pokrovskij I. A. Osnovnye problemy grazhdanskogo prava / I. A. Pokrovskij. — M. : Statut, 2001. — 352 s.

9. Onyshko O.B. Pozovna davnist v okremykh krainakh kontynentalnoi Yevropy ta v Ukraini / O.B. Onyshko // Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav. — 2014. — № 2. — S. 50–57.

10. *Gribkov D.A.* Iskovaja davnost' kak institut processual'nogo prava / D.A. Gribkov // Vestnik MGU. Serija 11. Pravo. — 2007. — № 1. — S. 87–99.

11. *Schermers H.* The Role of Domestic Courts in Effectuating International Law. — Leiden Journal of International Law. 1990, vol. 3. — № 3. — P. 83.

12. New Netherlands Civil Code. Patrimonial Law (Property, Obligations and Special Contracts) — Nouveau Code Civil Neerlandais. Le Droit Patrimonial (Les Biens, Les Obligations et Les Contrats Particuliers) / Transl. by P.P.C. Haanappel, E. Mackaay. Under the Auspices of the Ministry of Justice of The Netherlands at the Quebec Centre of Private and Comparative Law. Deventer-Boston, 1992, p. XIV. 383 p.

13. *Langemeier G.F.* La reforme du code civil neerlandais. — Revue internationale de droit compar. 1965. — P. 55–72.

14. *Feenstra R., Waal C.J.D.* Seventeenth-Century Leyden Law Professors and Their Influence on the Development of the Civil Law. A Study of Bronchorst, Vinnius and Voet. Amsterdam — Oxford, 1975. — P. 81–109.

15. *Kuiper P., Wellens K.* Deployment of Cruise Missiles in Europe. — Netherlands Yearbook of International Law / Publ. jointly with The Netherlands International Law Review and under the ausp. of the T. M. C Asser inst. etc. 1987. Hague, 1987. — vol. 18. — P. 148.

Мироненко В.П., Калініч А.М. Строки позовної давності у міжнародному приватному праві

У статті проаналізовано досвід правового регулювання видів строків позовної давності в окремих зарубіжних країнах, вивчення якого є важливим для застосування в законотворчій та правозастосовній діяльності, належного функціонування інституту позовної давності в правовій системі України.

Ключові слова: позовна давність, строк позовної давності, загальний строк позовної давності, спеціальний строк позовної давності.

Мироненко В.П., Калинич А.М. Сроки исковой давности в международном частном праве

В статье проанализирован опыт правового регулирования видов сроков исковой давности в отдельных зарубежных странах, изучение которого является важным

для применения в законотворческой и правоприменительной деятельности, надлежащего функционирования института исковой давности в правовой системе Украины.

Ключевые слова: исковая давность, срок исковой давности, общий срок исковой давности, специальный срок исковой давности.

Myronenko V., Kalinich A. Limitation Periods in Private International Law

In the article, the experience of legal regulation of some kinds of limitation periods in some foreign countries is researched, which is important for law-making and law enforcement practice, proper functioning of the institution of limitation period in the legal system of Ukraine.

Keywords: Limitation period; General limitation period; Special limitation period

Стаття надійшла до редакції: 06.10. 2017.